

Sikerek és megújítási folyamatok – innováció vidéken

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10

Szerző: Szörényiné Dr. Kukorelli Irén

Bevezetés

Mely település, közösség ne szeretne sikeres lenni, olyan, amely az ott élők számára kellemes környezetet és összetartó közösséget, mások számára irigylésre méltó helyet jelent, olyat ahol jó élni? Bár erre nincs receptkönyv, de mégis megkíséreljük számba venni azokat a tényezőket és cselekvési folyamatokat, melyek hozzásegíthetnek ehhez.

Az Európai Unió regionális politikája már a kezdetek óta a területi egyenlőtlenség csökkentését tűzte ki célul, de az európai vidékfejlesztési politika is a vidéki népesség életminőségének a javítását, az életképes vidéket, és benne a virágzó vidéki közösségeket kívánja elérni eszközeivel. Mégis azt kell látni, hogy az európai régiók sorrendje a fejlettségi mutatók szerint alig változik, sőt a vidéki térségek között Európa szerte differenciálódás indult el. Tehát nem csak az egyes régiók között, hanem azon belül a vidéki térségek közötti egyenlőtlenségek is nőnek, amelyek sok esetben hanyatlásba torkollanak.

Európa sok vidéki térségét sújtja a mezőgazdaság szerepének a csökkenése, az elöregedés problematikája, a fejlesztés és a megőrzés közötti feszültség konfliktusa, a magasan képzett munkaképes népesség elvándorlása, az alacsony képzettségűek bevándorlása. A felsorolt tényezők veszélyeztetik a vidék, a falu életképességét, miközben olyan kihívásokkal kell szembenézni a vidéknek, mint a gyors technológiai változás, a globalizáció, az ipari struktúra és foglalkoztatás változása, és a változó életstílus, a növekvő igények a jobb és több közszolgáltatásra, a változó településszerkezet, ami már szoros összefüggésben van mezőgazdasági tevékenység visszaszorulásával. Ahol ezekre a problémákra nem tudnak megoldásokat találni, és nem képesek pozitív válaszokkal reagálni, ott elmarad a fejlődés, sőt a vidék kiürülése, végső soron a falu további sorvadása várható. A kérdés az, hogy melyek azok a „hívó szavak”, amelyekkel a vidék társadalma, és gazdasága képes a nehézségeket leküzdeni, a kihívásokra eredményesen reagálni. Ehhez az alábbiakra van szükség:

- **innováció** - minden olyan folyamat, tevékenység, amely korábban nem volt jellemző az adott területre, de bevezetésre került, és gazdasági vagy társadalmi értékteremtéssel járt,
- **fenntartható fejlődés** – az emberiség közös jövőjének azon tanulási-fejlesztési folyamata, amelynek eredményeképpen az emberi társadalom a Földön fenntarthatóvá válhat, ahogy ezt Láng akadémikus írta,
- **versenyképes vidéki tér** – tartós gazdasági fejlődésre képes tér,

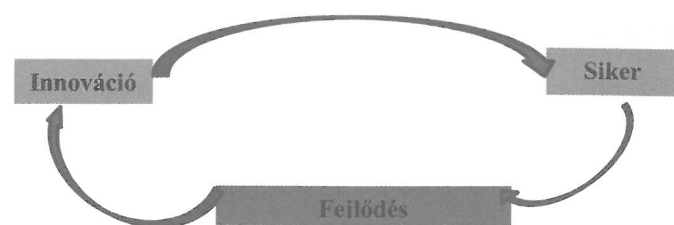
- **tudásra alapozott rurális társadalom** – versenyképes humán tőke folyamatos képzésen keresztül képes kielégíteni a tudásalapú gazdaság támasztotta munkaerőpiaci feltételeket a növekedés fenntartása érdekében,
- **új funkciók iránti igény, azok elfogadása és megtelepedése** – a rurális térségek és települések sem mentesek a globalizáció hatásaitól, mind gazdasági, mind társadalmi értelemben átalakuláson mennek keresztül, új gazdasági funkciók jelennek meg, új társadalmi formációk alakulnak és működnek, az új technológiák kerülnek bevezetésre, mindezek generálta igények megteremtése a vidék életképességének feltétele.

A továbbiakban a siker tényezőit, valamint az innováció különböző dimenzióit mutatjuk be, és ezek kapcsolatát a fent felsorolt szükségletekhez. Az innováció beágyazódásához szükség van befogadó térhez, aminek jellemzőit a 2013 év során végzett „A vidéki térségeink társadalmi és gazdasági innovációt befogadó képessége” című kutatás eredményeiből adjuk közre.

Az, hogy a vidéken megjelenő innovációs folyamatok mennyire fontosak a vidék fejlődése érdekében jól mutatja, hogy az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló Európa Tanács 627. számú rendeletében 2014-2020-ra megfogalmazott és elfogadott hat vidékfejlesztési prioritás közül az első „a tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben” indokolja a téma aktualitását. A Magyarország Vidékfejlesztési Programja 2014-20 időpontra ugyanúgy első prioritásként kezeli a tudásátadást és az innovációt nem csak a vidéket leginkább érintő két szektorban, hanem általánosan a vidéki gazdaságban is.

A siker, az innováció és a fejlődés nagyon szorosan összefüggnek egymással. Ahol megújulás, innováció van, ott „borítékoltva van” a siker, ami elindítja a fejlődést, de ahol fejlődés jelei vannak, az már önmagában siker, de a siker feltételezi valamely újdonság megjelenését, azaz az innovációt. Ennek a hármasnak a körforgását mutatja az 1. ábra.

1. ábra: Innováció – siker – fejlődés kapcsolata

Forrás: szerző

I. A települési siker és a rurális közösség

A társadalmi és gazdasági siker a térség fejlődéséhez vezet, de ez fordítva is igaz, a fejlődés további sikert generál. Felmerül a kérdés, hogy mi a siker titka, van-e recept, melyek azok a tényezők, amelyekkel el lehet jutni oda, hogy sikeres faluról, sikeres kisvárosról, sikeres rurális térről beszélhessünk. A vidéki térségekben megfogalmazott jövőkép alapvető célja – nem csak Magyarországon, de Európa szerte is – a vidéken élők életminőségének a javítása. A brit kormány által 2000-ben kiadott a „Rural White Paper” a következőképpen foglalja össze a rurális térségek jövőképét, a vidéken élők életminőségének javítása érdekében. A vidéki térségnek:

- *élettel telinek kell lenni (living countryside):* ahol a virágzó rurális helyi közösségeket találunk, amelyek a magas színvonalú közszolgáltatások hozzáférhetősége biztosított, azaz mindennapi élet kényelme és biztonsága adott.
- *tevékenyek kell lenni (working countryside):* ahol sokoldalú a gazdaság, valamint magas és stabil a foglalkoztatottsági szint, azaz a munkahelyek biztosítják a helyben élők jövedelmét.
- *védettnek kell lenni (protected countryside) ahol a környezet jó állapotban van, sőt érte mindent megtesznek, éppen ezért mindenki kedveli, és örül a jól ápolt környezetének.*
- *önmagát irányítani képes vidéknek kell lenni (vibrant countryside):* azaz a jövője a saját kezében van, s hangját hallatni tudja a kormányzás minden szintjén.

Ha mind a négy tulajdonság teljesül, egy olyan vidéki térség képe rajzolódhat elénk, ahol a helyben lakók egyszerűen szeretnek ott élni, azaz nem jellemző az elköltözés, nem jellemző az elöregedés, akár a népességét is képes növelni, és jellemző rá a társadalmi elégedettség.

A kérdés csupán az, hogy mindez megteremthető-e és ha igen, hogyan?

Egy közösség, legyen az rurális közösség, csak akkor képes sikereket elérni, ha képes saját döntéseit meghozni, ha képes érdekeit érvényesíteni. Tehát a kapacitásépítés, a helyi emberek, szervezetek és szakemberek képességnövelése, a közösségek támogatási képessége feltétel, mert szellemiségükkel, ötleteikkel és tudásukkal elősegítik a fejlesztéseket, a tervezés folyamatán keresztül egyre közelebb juttatják a közösséget a kitűzött jövőkép megvalósításához. A jövőkép megvalósításához a jól működő helyi kormányzáson keresztül vezet az út.

A vidék sikerességének legfőbb tényezőit három csoportba rendezhetjük, a sikeres kormányzás, azaz a társadalmi csoportok, aktív szereplők és az intézmények, hatóságok helyes koordinációja, a második tényezőcsoportot a térség helyi, fizikai adottságait és erőforrásait magába foglaló ún. kemény tényezők jelentik, a harmadik tényezőcsoportot a puha, „soft” tényezők, mint a társadalmi feltételekhez, a közösség viselkedéséhez kapcsolható jellemzők alkotják (1. táblázat).

1. táblázat: A települési siker három pillére és elemeik

Helyi kormányzás	Kemény tényezők: fizikai, gazdasági adottságok, erőforrások	Puha tényezők: társadalmi feltételek/közösség viselkedése
<ul style="list-style-type: none"> - jól működő intézményrendszer - egymással együttműködő helyi önkormányzatok - Együttműködő regionális és helyi önkormányzatok - civil szervezetekkel együttműködő önkormányzatok - nyitott tervezési szisztéma – erős részvétel - közös érdekek és tevékenységek által intézmények közötti erős kapcsolatok - intézményrendszerbe beágyazódni képes önkéntes/civil szervezetek 	<ul style="list-style-type: none"> - földrajzi fekvés - infrastruktúra - helyi gazdasági erő - helyi erőforrás - gazdasági szerkezet változásra való képessége - döntéshozatali képesség - tudás alapú termelés - innováció képesség 	<ul style="list-style-type: none"> - erős társadalmi tőke - képzett humán tőke - erős civil társadalom - adaptív képesség - helyi kultúra, hagyomány tisztelete, megőrzése és helyes kommercializálása - tudás (kollektív és egyéni) és tudás iránti vágy - környezettudatosság és annak erősítése - erős helyi identitás - jó konfliktuskezelő képesség - növekvő foglalkoztatás - jövedelemtermelő képesség fokozása

Forrás: szerző

1. Helyi kormányzás (local governance)

A helyi kormányzás öt alapelvét, melyek erősítik és segítik a demokratikus működést, az EU White Paper (2000) következőképpen határozta meg:

- a *nyitottság*: az intézmények nyitottabb módon dolgozzanak, aktívabban és közérthetően kommunikáljanak a bizalom erősítése érdekében,
- a *hatásosság*: az irányelvek, policy-k hatásosak és időszerűek legyenek, a célok meghatározása tiszta legyen és végrehajtása a legmegfelelőbb szinteken történjen
- *koherencia*: az irányelvek és intézkedések legyenek könnyen érthetőek, szükséges növelni a koherenciát a kihívások leküzdésére, mint a klímaváltozás, a demográfiai trendek, és a helyi és regionális hatóságok még inkább részesei legyenek az EU politikáknak.
- *elszámolás*: a nagyobb átláthatóság és a felelősség érdekében fontos szerepe kell, hogy legyen az elszámolásnak,
- *közösségi részvétel*: az EU politikák sikerességét és hatásosságát a minél szélesebb közösségi részvétellel kell biztosítani. Ez azt jelenti, hogy a koncepciótól a megvalósításig ki kell terjeszteni a részvételt, azért, hogy az intézményi háttér, mely a politikák megvalósításának letéteményese több bizalmat élvezzen.

A helyi kormányzás (governance) segítségével vezérelt sikeresség egyik fő eleme a jól működő intézményrendszer.

2. A siker kemény tényezői

Egy térség, egy település fejlődésében a földrajzi fekvés meghatározó szereppel bír. Magyarországon a 90-es évtizedben a sikeresség ismérveit elsősorban fizikai adottságokkal magyarázták, a nyugati határ menti fekvés, vagy az autópálya közelsége, agglomerációhoz való tartozás előnyt jelenthetett. A fejlődéshez segített hozzá az infrastruktúra jól kiépítettsége, vagy az olyan helyi erőforrás megléte, mely a gazdasági szerkezetváltás során került kiaknázásra. A gazdasági sikerekhez járulhat hozzá az adaptációs képesség, az innovációs készség, a helyi gazdasági erő a maga jól képzett munkaerejével. Tehát a kemény tényezők már rövid távon is hozzá tudnak járulni a gazdaságfejlesztés sikeréhez, mert ki/felhasználásuk közvetlenül és azonnal elérhető.

3. A siker puha tényezők

A hosszútávon érvényesülő sikerességért a soft tényezők felelnek. Ahhoz, hogy a társadalom képes legyen fejlődni, hogy annak eredményei beépüljenek a közösségi viselkedésformákba, és ezáltal újabb fejlődést, majd sikert generáljanak, a puha tényezők

felelnek. Elvitathatatlan szerepe van a kultúra és a helyi identitás szerepének a vidéki sikerekben, mert a vidéki tér nyitottabbá válása, a falusi turizmus hódítása maga után vonja a helyi kultúra áruba bocsátását, bemutatását, a kultúra-gazdaság megjelenését. A vidéki turizmus feltételezi a látogatók felé való nyitottságot, a kapcsolatrendszer bővítését mind egyéni, mind közösségi szinten, tehát, ebben az esetben is a fejlődés érdekében a nyitottság alapelem. Azokban a térségekben, ahol erős az egymás iránti bizalom, ami a társadalmi tőkének egyik mértéke, azaz a társadalmi tőke is erős, ott a civil szféra akarata, tenni akarása érvényre jut, ami egyik záloga a sikeres helyi közösségnek. Ahol ez ütőképes, ott erős a helyi identitás, a helyi kultúra megtartásának vágya, a környezeti értékek iránti fogékonyság, a környezettudatosság iránti akarat.

A vidék sikerességének egy további kulcseleme a virtuális és a fizikai elérhetőség. A fizikai elérhetőség a közlekedés-földrajzi helyzettel szoros kapcsolatban van, a vonalas infrastruktúra egyik eleme. A virtuális elérhetőséghez egyik oldalról szükség van annak infrastruktúrájára, azaz azokra az eszközökre, technikai háttérre, szélessávú internet kapcsolatra, melyeken keresztül ez a szolgáltatás használható, másrészt szükség van a tudásra is, melyet a társadalom minden tagjának meg kell megszerezni ahhoz, hogy a mindennapi alkalmazásával és az alkalmazás, hatásával képes legyen a megújuló gazdaság és a mindennapi élet részesévé válni. A vidék életképességéhez és komfortérzéséhez hozzátartozik a közszolgáltatások magas színvonalon történő elérése, ami szintén a siker egy kulcseleme. A vidéki élet sokkal gyorsabban változik, mint azt hinnénk, egyre nagyobb igény és kínálat is lesz az információ-alapú szolgáltatások elérésére. Teret hódít a nagyobb bevásárló-centrumokkal szemben az e-kereskedelem, a pénzügyi szolgáltatások áttevődnek az internet banki szolgáltatások felé. Az IKT alapú távoktatási rendszerek teret nyernek a hagyományos oktatással szemben, és egyre nagyobb szerepet játszhat a távmunka, különösen, ha vidéken a képzettségi szint ezt segíti. Egyre nagyobb lesz az igény az egészségügyi intézmények és szolgáltatásaik iránt, mint például az internet-doktor információira az egyre szélesebb nyugdíjas réteg, az öregedő lakosság miatt.

A vidéki térség sikerességére az innováció és a fejlődés adhat választ, mert csakis akkor válhat sikeressé, ha a lakosságának hozzájárulásával és akaratával válik élhetővé mind az ott élők, mind az odalátogatók számára.

Még a törpefalvak is lehetnek sikeresek, ahogy ezt Horváth Eszter doktori értekezésében kifejtette. Az, hogy mennyire nem a kemény tényezők játszanak ebben elsődleges szerepet, jól mutatják eredményei, miszerint mind a keleti, mind a nyugati országokban találunk

sikeres törpefalvakat. Sikerük titka a kreatív polgármester, aki képes összefogni a közösséget, közösségépítő és közösségfejlesztő erejének köszönhetően.

II. Megújulások a vidéki térben – innováció vidéken

Az innovációval és annak hatásával számos szerző foglalkozik, az innováció alatt sokan elsősorban a vállalatoknál a versenyképesség érdekében tett technológiai, és termék innovációt értik, és a szabadalmak, újítások számával, az egyetemeken történő kutatások, és a K+F tevékenységek eredményeivel mérik, azaz elsősorban a termék- és a technológia innovációja kerül fókuszba. Pedig az innováció sokkal összetettebb fogalom, mely kihat a gazdaság mellett a társadalom egészére is. Az innovációnak időben és térben való terjedésének széles szakirodalma van, az utóbbi már a területi innováció tárgykörébe tartozik. A terjedési modellek azt igazolják, hogy az innováció a csomópontokból, a legfejlettebb térségekből terjed a perifériák felé, ami egyben azt is jelenti, hogy késleltetve, de eljutnak a vidéki térségekbe is. De vajon nincs olyan innováció, mely a rurális térségben jelenik meg először? Azok az újdonságok, melyek a vidéki léthez, különösen a mezőgazdasági, vagy erdőgazdálkodási szektorhoz köthetők természetüknél fogva a vidéki térségekben jelennek meg. Vidék specifikusak, mert a vidéki területek innovációját elsősorban a versenyképes mezőgazdasághoz kötik, úgy, mint a minőség és a termelékenység javítása és az új technológiák bevezetése, melyek a vidékfejlesztési stratégiák elemévé válnak, és megoldásként kezelik az innováció megvalósítását az adott térségben. Természetesen az invenció, a termékfejlesztés ebben az esetben is valamely kutatóhelyhez kapcsolható, de kidolgozást követően az első termék közvetítés már vidéki térségben történik, és később vidéki térségről, vidéki térségre terjed. Azok az innovációk, melyeknek a keletkezése centrumokhoz köthetők, szinte minden esetben adaptációk a vidéken. Bár a fentiekben próbáltuk az innovációt körülírni, de most álljon itt egy J. A. Schumpeter, az osztrák-amerikai közgazdász által meghatározott innováció fogalom. Ő azt vallotta, hogy az innováció maga egy fejlődési folyamat és annak eredménye, amelyhez „kreatív rombolás” útján jutunk. Már a fogalom meghatározásából is látszik, hogy az innováció sokkal több annál, mint egy új termék létrehozása. Mivel az innováció feltételezi a kreativitást, és az új tudás szükségességét, ezért a tanulás az innováció egyik, talán a legfontosabb alapja.

A térségi innovációt Schumpeter a következőképpen írta körül: „a leghatékabban kell értelmeznünk, azaz minden olyan folyamat, tevékenység, amely korábban nem volt jellemző az adott helyen, innovációnak tekintjük.”

Ha a schumpeteri térségi innováció fogalmát elfogadjuk, kérdés, hogy hogyan határozhatjuk meg a vidéki (rural) innováció fogalmát?

„A vidék innovációjának nevezhető az a tevékenység, amely a helyi emberi és természeti erőforrásokat beépítve és hasznosítva fejlesztés valósít meg, úgy, hogy valamely újat ad a vidék életéhez. A rurális innováció jelentősége a gazdaság és a társadalom egymásra hatásában rejlik. A gazdaság – az újonnan letelepedett, illetve valamely innovációt megvalósító gazdasági egység révén – optimális esetben hatással van a helyi társadalomra, ami ha nyitottá és megújulásra képessé válik, akkor a gazdaság hosszú távú húzóerejét és mozgatórugóját adja.

A rurális térben az innováció megjelenési formái különbözőek, ezeknek nagy szerepe van az innováció befogadásában, megtelepedésében, a fejlődés előmozdításában.

Az innováció négy különböző formáját, vagy másképpen: dimenzióját mutatjuk be az alábbiakban.

1. Gazdasági innováció

A rurális gazdaság bármely területén kifejlesztett, vagy adaptált újdonság gazdasági innovációnak nevezhető. A gazdasági innovációk megtelepedése, bevezetése, és azok finanszírozása az egyes rurális terek fejlődését előmozdítja, miközben jövedelemteremtő képessége hozzájárul az érintett szereplők (legyenek azok tulajdonosok, alkalmazottak, vagy partnerek) jövedelméhez, valamint növeli a térségben a hozzáadott értéket. A rurális térben megjelenő innováció bevezetése és elterjedése amennyiben a felhasznált alapanyag helyben rendelkezésre áll vagy megtermelhető, olcsóbbá válik a magántőke számára, mint például biodízel, faapríték, hústermékek. Ebben az esetben az új disztribúciós kapcsolatok (boltok a farmokon, internetes felületek az egyéneknek és a gazdálkodónak, közös üzletek), növelhetik a keresletet, és maga a rurális tér a korai alkalmazók, és korai többség terévé válhat, és ezek a gazdasági innovációk további innovációkat gerjeszhetnek.

A vidék gazdaságában az IT technikák alkalmazása a vidékfejlesztésben, azon belül a vidéki székhelyű kis-és középvállalatok körében, nagy lökést adhat a helyi gazdaság

szereplőinek. A kis-és középvállalkozások (KKV) a vidék meghatározó vállalkozási formái, viszont a kicsi gazdasági erejük miatt inkább játékszerek a nagy gazdasági változásoknak, de velük szemben éppen flexibilitásuk nyújthat védőpajzsot. A telematika használata az ilyen cégeknél költségcsökkentő beavatkozásként jelenik meg, már amennyiben hajlandóak ezt elfogadni. A költségcsökkenés mellett egyéb pozitív hatásai is lehetnek a váltásnak, úgymint: jobb és olcsóbb marketing a világháló segítségével, a fogyasztók felől azonnali visszajelzés, hálózatépítés lehetősége más, hasonló területen tevékenykedő cégekkel.

A sok előny ellenére mégis nehéz bevonni a KKV-kat egy ilyen típusú fejlesztésekbe, mert sokuk számára ismeretlenek az új lehetőségek technikák, nem látják a megtérülés lehetőségét. S mindez miért nem? Mert ezeknek a technológiáknak használatához szakemberek, magasan képzett szakemberek kellene. Ez az igény két szempontból is fontos lehet: a megfelelő szakember gárda odavonása a KKV-k környékére, illetve a helyben található munkaerő továbbképzése. Ilyen típusú, modern, naprakész tudást igénylő, munkahelyekkel megakadályozható, hogy az adott vidékről eltűnjön a fiatal képzett réteg. Itt kapcsolódhatunk a társadalmi innováció szükségességéhez, s kulcspozíciójához.

2. Technológiai innováció

A technológiai innováció szorosan kapcsolódik a gazdasági innovációhoz, úgy is fogalmazhatunk, hogy a gazdasági innováció feltételezi a technológiai innovációt. A technológiai innovációk az új termékek fejlesztésére, új gyártási és értékesítési módszerek bevezetésére, a logisztika és a marketing technikai megoldásaira vonatkoznak. A rurális térben a technológiai innovációk erősen köthetők az agrárszektor termelésmegújításához, gépesítéséhez. A bioenergiában a bemeneti oldalt a biomassza termelése, új növények termesztése, újfajta vetésforgó módszerek kidolgozása, ipari hulladék és trágya felhasználása jelenti. Például a bioenergia termelés új technológiai megoldásokat foglal magába. Vannak rurális térségek, ahol a környezeti technológiák és a megújuló energiatermelés egyes területein a technológiai innovációk egy egész innovációs folyamat elindítóit lehetnek. Az új rurális szolgáltatásokban a technológiai innovációk szerepe főként a szervezeti és társadalmi innovációk támogatására, a szolgáltatások nyújtásának módszereire vonatkozó fejlesztésekre terjed ki, például a szélessávú internet használata biztosítani tud új rurális szolgáltatásokat jóléti és egészségügyi ellátáshoz kapcsolódóan a vidéki térségekben.

3. Társadalmi innováció

A társadalmi innovációk a társadalmi változással állnak szoros kapcsolatban, éppen ezért a társadalmi innovációk a 90-es években elindult rurális változás (rural change) miatt óriási szerep jut. Zamf 1994-ben a következőképpen definiálta a társadalmi innováció fogalmát: „Társadalmi innovációkkal új utakat, célokat érünk el, legfőképp új szervezeti formákat, új szabályozásokat, új életstílust, amik a társadalmi változás irányát megváltoztatják, a problémákat könnyebben megoldhatóvá teszik, és ezek értékesek, adaptálhatók és intézményesíthetők lesznek.”

Tehát egyik feladata, hogy a társadalmi változás következtében újonnan létrejött problémákat legyőzze, a másik feladata, hogy segítse az újdonságok átvételét, adaptációját a különböző társadalmi csoportok számára. Azaz a társadalmi innováció új megoldásokat keres a társadalmi problémákra, hogy javítsa az egyének és közösségek életminőségét. Segítségével létrejött új formációk, szervezetek elősegítik a társadalmi elkötelezettséget, és erősítik a társadalmi tőkét.

A társadalmi innováció az együttműködés egy új formája, amivel új kapcsolatrendszerek és közösségek jöhetnek létre, segítve ezzel a többnyire zárt rurális társadalomban az újdonságok, innovációk adaptációját, elfogadását. A társadalmi innováció sikeressége esetén intézményi hátteret generálhat, azaz szervezeti innovációvá válhat.

Erre találunk Magyarországon egy meggyőző példát, a falugondnoki hálózat kiépülését és működését, amikor Kemény Bertalan invenciójából kiindulva egy új munkakör és fogalom valósult meg, a falugondnok. A falugondnoki szolgáltatás a falusi társadalom élhetőbbé tételét, az idősek életminőségének javítását szolgálja. A 600 főnél kisebb lakosú települések igényelheték ezt a szolgáltatást.

Létrejöttével, majd elterjedésével jelenleg mintegy 1200 falunak van falugondnoka, ezzel mintegy 1200 munkahelyet teremtettek vidéken. Ez egy olyan társadalmi innováció, mely csak a rurális területekre jellemző. Az ötletet és megvalósulását szervezeti innováció követte, létrejött a falugondnoki hálózat.

A társadalmi innováció gazdasági innovációval is szoros kapcsolatban van, mert a társadalmi vállalkozások, és szociális szövetkezetek a társadalmi innováció azon formáját jelenti, mikor a közösségi érzés és a társadalmi elkötelezettség találkozik.

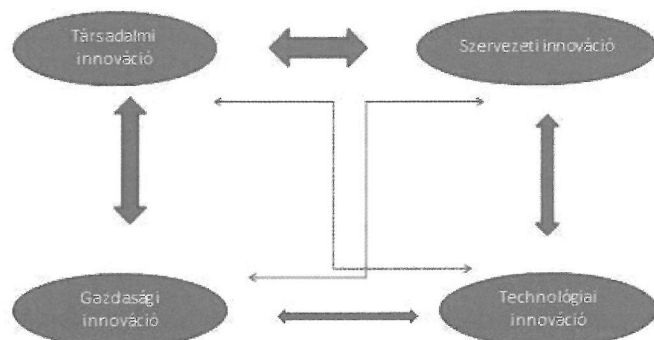
4. Szervezeti innováció

Az innováció egy másik megjelenési formája a szervezeti innováció, mely mind a gazdasági, mind a társadalmi innováció esetén értelmezhető. Gazdasági innováció esetében a menedzsment új irányait (mind a gazdálkodási, mind pedig az értékesítési utakat illetően) jelentheti, a társadalmi innováció esetében a társadalom szereplői közötti új partnerségi kapcsolatok és együttműködések intézményeit hozza létre. Nem véletlen, hogy a hazai és európai rurális innováció kutatás területén a LEADER programokat és szervezeteket a vidéki innováció példaként előszeretettel említik. De ugyanígy társadalmi innovációnak szervezeti innovációként való megjelenéseként kezelhetők a 90-es évek első felében alulról jövő kezdeményezésként megalakult kistérségi szerveződések. Ezek a különböző működési formát választó együttműködések nagyon is újszerűek voltak a rendszerváltás utáni években a települések körében.

5. Innovációk egymásra hatása

Az innováció fent tárgyalt négy megjelenési formája, vagy, ahogy a külföldi szakirodalom nevezi; dimenziója szoros kapcsolatban áll egymással, ahogy ezt az alábbi (2. ábra) ábra is mutatja.

2. ábra: Innovációk kapcsolódásai

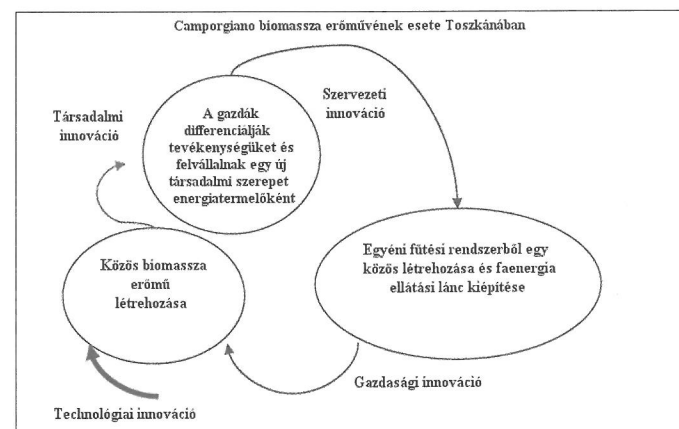

Forrás: szerző

Álljon itt egy konkrét példa az innováció kapcsolatára és egymásra hatására. Az eset egy biomassza erőmű létrehozásának társadalmi és gazdasági folyamatát foglalja össze. Az

olaszországi példa egy rurális térben megvalósításra kerülő projekt társadalmi-gazdasági összefüggéseit taglalja. Ahhoz, hogy biomassza erőmű létrejöhesse, szükség van az alapanyagokra, melyet helyben termelnek meg, tehát az innovációt megvalósító egyik csoport a helyi gazdák csoportja, akik beszállítókká válnak. Az innovációban érintett másik csoport az erőműből származó energia felhasználói (a két csoport között átfedés is lehet), akik egy új technológia kiépítése során az egyéni fűtési rendszerről egy közösségi, megújuló energiát felhasználó rendszerre térnek át. Mindkét társadalmi csoport új, innovatív megoldás előtt áll, az együttműködés nélkül a projekt kudarcba fulladhat. Az új fűtési rendszer gazdasági innovációt jelent, a létrehozandó biomassza erőmű technológiai innovációval jár, de ennek elfogadása és megvalósítása csak akkor lehet sikeres, ha a felhasználók akkor csatlakoznak rá, amikor már értik és tudják az előnyeiket, a gazdák tisztában vannak felelősségükkel. A társadalmi innováció (új kapcsolatok a fogyasztók és a gazdák között) az értékesítés jobbítása és eredményessége érdekében szervezeti innovációt hoz létre az új elosztási rendszer érdekében. Az alábbi ábra (3. ábra) jól szemlélteti az innovációk szükségszerű összefonódását, hiszen az innováció egy olyan technikai ötletként indult, amit társadalmi és szervezeti innovációkon keresztül hajtottak végre, amely aztán gazdasági hasznot eredményezett a gazdák és a fogyasztók számára egyaránt.

3. ábra: A technológiai, társadalmi, szervezeti és gazdasági innovációk kölcsönhatása

Forrás: Knickel K.–Tisenkopfs T.–Peter S. 2009 p.51.

A fentiek jól szemléltetik, hogy a különböző innovációk közötti kapcsolódási pontokat.

A rurális területeken a környezet-technológiai innovációk megvalósulásuk során egyre jellemzőbb, hogy az innovációs folyamat középpontjában nem a technológiai folyamat áll, hanem a társadalmi és szervezeti kapcsolatok, hiszen a technológiai innovációk gyakran indítanak el szervezeti és társadalmi innovációt, e két utóbbi megszilárdítja az egész innovációs folyamatot és további technológiai fejlesztéseket és gazdasági innovációkat gerjeszt.

6. Hagyomány alapú innováció – „traditivation”

A vidéki térségek gazdasági innovációja egyre gyakrabban nyúlik vissza a tradíciókhoz, hogy azokból merítve megteremtse újabb innovációt, ezt a szakirodalom a múltból eredő kreatív innovációnak, „traditivation”-nek, nevezi. Figyelembe kell venni azt a tény, hogy a földrajzi helyünk, életkörülményeink, a mentalitásunk, viselkedésünk befolyásolja adaptációs képességeinket, és mindezek még kapcsolatba kerülnek az adott helyen rendelkezésre álló fizikai környezettel, tájjal, infrastruktúrával, természeti erőforrásokkal. Ezekből az egymással kölcsönhatásban álló elemekből alakulhat ki a tradicionális tudást és a kultúrát felhasználó innováció, a traditivation. Tehát ehhez a gazdasági innovációhoz szükség van a helyi tradíciók ismeretére, a tudás bővítésére és a kreativitás növelésére. Mivel ebben az esetben az innováció felszínre kerülése a társadalmi-kulturális gyökereken keresztül lehetséges, elkerülhetetlen a hagyomány tisztelete, és az identitás erősítése és megőrzése.

A vidéki térségekben a hagyományon alapuló innovációhoz köthető azon kreatív ipar fejlesztése, mely az adott helyre jellemző kézművességen, népművészen, vagy a történelmi korszakokból ismert technológiák felélesztésén alapul. Például Olaszországban építettek olyan falakat (kerítéseket), melyek technológiája az etruszk időkig vezethető vissza, ugyanakkor a mai körülmények között a mai tudást is hozzáadva, az ilyen építmények jól funkcionálhatnak.

III. Az innovációk gyakorlati példái a vidékfejlesztésben

1. A rurális innováció szereplői

Rurális térségekben, különösen az elszigetelt területeken gyakran hiányzik a megfelelő emberi erőforrás, a népesség, különösen a jól képzett munkaerő elvándorlása miatt. Bár az innovációs rendszer sokféle intézményből és szervezetből áll, végül mégis az egyén tudása az, ami kulcsfontosságú, az ő tudása, nyitottsága és kreativitása segíti az ötletek megvalósulását. A vidéki innovációs rendszerek szereplői nagyon különbözőek: ide tartoznak a rurális gazdaság szereplői és a végső felhasználók, egyetemek és kutató intézetek, innovációs ügynökségek, magáncégek saját K+F tevékenységgel, ipari kutató központok,

A vidéki innováció különböző csoportjai a következők:

Társadalmi-gazdasági szereplők:

- Rurális gazdaság szereplői
- Civil szervezetek
- Vidéki regionális, kistérségi szervezetek és települések és hálózataik

Információ és tudásközvetítő szereplők

- Kutatóintézetek, egyetemek (vidék- és területfejlesztő profil), népfőiskolák
- Tanácsadó szervezetek (falugazdász, kistérségi fejlesztő szervezet, stb...)
- Képzések, tréningek, lifelong learning szolgáltatók

Állami és helyi döntéshozó szereplők

- Önkormányzatok,
- Vidékfejlesztési kormányzati szervezetek: VM, MNVH, NAKVI

Végső felhasználók

- Helyi vállalkozók,
- lakosság

A különböző nemzetközi kutatások, elemzések azt mutatják, hogy a szereplőket egyre erőteljesebben vonják be az innováció gyakorlatába. Bár az innovációs rendszer sokféle intézményből és szervezetből áll, végül mégis az egyén tudása az, ami kulcsfontosságú, az innováció megvalósításában, mert a képzés, a tudás a megújulás lehetősége számukra, hiszen az innováció egyik alapvető feltétele a szereplők magas képzettségi szintje, a tudás megszerzése, növelése. Ehhez a tanuláson keresztül vezet az út, melynek napjainkban számos formája ismeretes. Az EU dokumentumaiban három féle tanulási formát különböztetnek a formális, az informális és a non-formális képzést.

Formális tanulás: A formális tanulást tipikusan valamely oktatási vagy képző intézmény szolgáltatja, strukturált (meghatározott tanulási célok, tanulási idő és tanulási segítség, mód), és valamilyen bizonyítvány megszerzéséhez vezet. A tanuló perspektívájából a formális tanulás „szándékos”.

Non-formális tanulás: ebben az esetben az oktatást, vagy képzést nem formális oktatási, képző intézmény nyújtja, és általában nem is vezet bizonyítványhoz, oklevélhez.

Ennek ellenére strukturált (a tanulási célok, tanulási idő és támogatás tekintetében). A nem formális tanulás is „szándékos” a tanuló perspektívájából.

Informális tanulás: a tanulást ebben az esetben a minden napos munkához, családhoz, szórakozáshoz kötődő tevékenységek eredményezik. Nem strukturált (tanulási célok, tanulási idő és támogatás tekintetében), nem vezet bizonyítványhoz. Az informális képzés lehet szándékos, de a legtöbb esetben nem szándékos, például az internet böngészés vagy az olvasás közben nyert ismeretek is informális tanulásként értendők.

A tanulás és az innováció elválaszthatatlanok egymástól, a kettő feltételezi egymást. Ezt az állítást még jobban megértjük, ha megismerkedünk az innováció, az azt átvevők tulajdonságaival Roger kutatásai alapján, aki a következő szempontokat határozza meg, amelyek meglétével könnyebb az innováció befogadása, továbbadása:

Az innováció tulajdonságai

- *feltűnő*, észlelhető
- *előnyös* - határozottan többet ígér, mint az ismert alternatívák
- *kompatibilis* - összeegyeztethető a létező értékekkel, a múltbéli tapasztalatokkal és a jelenlegi igényekkel és körülményekkel
- *egyszerű* - könnyen érthető és használható
- *kipróbálható* - lehetséges a kísérleti alapon történő bemutatása

Az innovációt legkorábban átvevők tulajdonságai – az első reformerek

- *üzleti, szakmai körülmények*: nyomás nehezedik rájuk egyrészt a jelenlegi és az elérni kívánt helyzet közötti szakadék miatt, másrészt a jelenlegi gyakorlatuk megváltoztatáshoz szükséges források elérhetősége miatt.
- *személyes tulajdonságaik*: jól képzettek, általában magas társadalmi státusszal rendelkeznek, mobilak, nyitottak az újdonságok iránt és nem ijednek meg a kihívásoktól és az ismeretlentől,
- *kapcsolataik*: jók más innovátorokkal, a médiával, döntéshozókkal, a változás menedzsereivel, interperszonális kapcsolataik erősek. (Ez utóbbit tartják a kutatók a legfontosabbnak, azaz a hálózatok fontosságát hangsúlyozzák - ehhez kapcsolódik a LEADER program hálózatosodáshoz kapcsolódó céljai.)

2. A tanulás és az innováció kapcsolata – Napkorszak-ik Sopronhorpácson

Az alábbi példa azt mutatja be, hogy egy kis önkormányzat polgármestere milyen fontosnak tartja a tanulást a környezeti fenntarthatóság érdekében. A vidéki térségekben megvalósuló innovációk közül nagyon jó kezdeményezés a sopronhorpácsi példa. Sopronhorpács és a szomszédos Szakony község önkormányzata célként tűzték ki, hogy megteremtik az előfeltételt annak a Szlovákiában már ismert gyakorlatnak, hogy több önkormányzat

összefogásával saját szolár naperóművet létesítenek. Ennek nagyon fontos feltétele, hogy amikor a magyarországi gazdasági és politikai viszonyok is megengedik, a szükséges humán erőforrás már rendelkezésre álljon. A Magyar Napelem Napkollektor Szövetség ebben nyújtott támogatást azzal, hogy Nyugat-Dunántúlon elsőnek Sopronhorpácson szervezett napelem szerelő tanfolyamot a környező településeken élő villanyszerelők számára, és így kínálja a „Napkorszakivá” válás lehetőségét. A képzett szakemberek a Szövetség folyamatos háttértámogatásával nemcsak az egyéni vállalkozásuk feltételeit teremthetik meg, hanem egy több MW-os 2-4 önkormányzat villamos energiaigényét kielégítő lokális beruházáshoz, jelentős saját erő pénzügyi alapjait is biztosíthatják. Olyan vállalkozók vettek részt a tanfolyamon, akik jövőt, kitörési pontot látnak az alternatív energiában. A képzés a következő modulokból állt: megújuló energiák és a fenntartható életmód, napkollektorok szerelése, beüzemelése és szervizelése. A résztvevők a tanfolyam keretében egy komplett 1,7 kWp teljesítményű hálózat-visszatáplálás napelemes kiserőmű gyakorlati felépítését és beüzemelését végezték el. A polgármester reménykedik abban, hogy nincs már messze az az idő, amikor a sopronhorpácsi hivatal is a Nap energiája fűti.

Ez a fajta társadalmi innováció arra példa, hogy előkészíthet, megalapozhat egy későbbi, gazdasági innovációt. A polgármester úgy gondolja, ebből a kis kezdeményezésből nagyobb horderejű dolgot is véghezvihetnek: oktatóbázis jöhetne létre Sopronhorpácson, hiszen az alapokat itt tették le. A későbbiek során a szomszédos településekkel akár egy közös, nagyobb napelem-parkot is megvalósíthatnak. Összességében a bemutatott kezdeményezés gazdasági hasznot (véltetően jelentős költségmegtakarításokat) hozhat a jövőben a település számára, környezetkímélő módon. Az innováció generátora gyakorlatilag a polgármester, aki törekszik arra, hogy a helyi közösség elfogadja a személetmódját. Ellenállásba ugyan nem ütközik, de komoly feladatot jelent számára, hogy megismerjék elképzeléseit és elfogadják ötleteit.

1. kép: A szolárgyakorlatvezető gyakorlati bemutatója

Forrás: Magyar Napelem Napkollektor Szövetség, 2013.

3. Társadalmi és gazdasági innováció kapcsolata – az öko-falu vízió

Bakonyzombathely hosszú távú célja a külső szolgáltatóktól való függetlenedés, az energia ellátásának önálló megoldása. Terveik között szerepel, hogy minden önkormányzati intézmény fűtését biokazán biztosítsa. A közvilágítás, a hő- és használati meleg víz

tekintetében a napkollektoros technológiát akarják megvalósítani, hosszabb távon pedig a geotermikus energiával történő fűtés lenne az elérni kívánt állapot.

Bakonyszombathely a Bakony hegység mellett, Komárom-Esztergom megye déli felén helyezkedik el, a Kisbéri Járáshoz tartozik. Lakóinak száma 1500 fő körül mozog. A polgármester, aki már 2002 óta a falu vezetője, célként tűzte ki, hogy Bakonyszombathely ökofaluvá váljon. A település fókuszába első lépésként az energiatakarékosság, és a megújuló energiák felhasználása lépett. Az energiakérdés – hasonlóan más településhez – felvetődött, elsősorban azért, mert a bérek után a költségvetés legnagyobb részét az energiaköltségek teszik ki. Emiatt döntött úgy az önkormányzati testület, hogy energiatakarékossági programokat vezetnek be. Az első lépés ennek érdekében a bakonyszombathelyi általános iskola biokazánjának és napkollektoros rendszerének beüzemelése volt 2008-ban. Ebben az intézményben egy 120 kW-os, osztrák gyártmányú biokazánt szereltek fel. 2013-ban pedig a Polgármesteri Hivatalnál beüzemelték a második biokazánt. Ekkor már egy magyar gyártmányú, Szanyban készült kazánt helyeztek üzembe. Az eltelt időszak számításai szerint a fűtési költséget a Polgármesteri Hivatalban 90%-kal sikerült csökkenteni, a megtakarítás pedig kb. 800.000 Ft évente. Igaz, ennek a számításnak az alapját az a feltétel adja, hogy az önkormányzat térítésmentesen hozzájut a biomasszához. Ha faaprítékot vagy pelletet kellene vásárolni, akkor a megtakarítási ráta alacsonyabb lenne. Az energiatakarékossággal párhuzamosan a foglalkoztatás növelése is célként jelent meg a település életében. Mindkét problémára egyszerre nyújtott megoldást a biomassza alapú megújuló energia termelés.

Jelenleg Bakonyszombathelyen 3,7 hektáron alakítottak ki energiaültetvényeket, ahol energianyár termesztése folyik. Az energianyár optimális esetben 2 év alatt kerül energetikai célokra felhasználható állapotba. Az ültetvények önkormányzati területeken kerültek betelepítésre, de a faluvezetés az út menti gallyazásokból, valamint az erdőszettel történő megállapodás útján is igyekszik a biomassza-állományt növelni. A foglalkoztatás alapját az adja, hogy a biomasszához a fás szárú növényeket be kell gyűjteni, és azokat fel kell aprítani. Az ehhez kapcsolódó munkákat 26 közmunka-programban résztvevő bakonyszombathelyi látja el. A jövőre vonatkozóan abban gondolnak, hogy a biomassza-üzemet kiegészítik egy pelletállóval is, mivel az könnyebben értékesíthető. Erre pedig akár egy szociális szövetkezet is épülhetne.

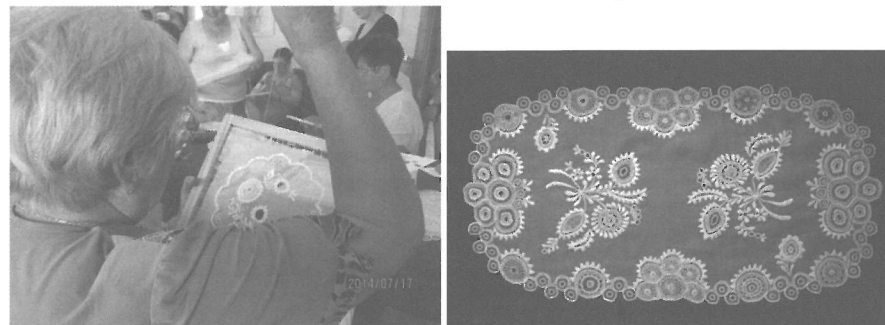
A környezetipar egyértelműen alkalmas arra, hogy a rurális térségekben gazdasági innováció legyen. A példából kitűnik, hogy a gazdasági innováció nem valósulhatott volna meg innovátor nélkül, méghozzá helyi innovátor nélkül. A megfelelő befogadó tér kialakítása is szükséges ahhoz, hogy az innováció sikeres legyen. Bár a környezetipari beruházások önmaguk is rendelkeznek szemléletformáló hatással, mégis elengedhetetlen, hogy egy adott településen a helyi lakosság megfelelően informált legyen a készülő innováció bevezetéséről. Tulajdonképpen társadalmi innováció kell ahhoz, hogy a gazdasági innovációt befogadja az adott lakosság, a társadalmi innováció elindítója ez esetben is a polgármester személye.

4. Hagyományon alapuló innováció – Hövej példája

A traditiovation hazai megvalósult példája Hövej falu. A mintegy 300 lelkes falu Győr-Moson-Sopron megyében található, Kapuvártól mindössze 8 km-re, a Rábaközben.

Az innovátor itt is a polgármester. Stratégiáját a hagyományra, a tradícióra építette. Nem volt nehéz, mert Hövej a határon innen és a határon túl is csipkéről volt nevezetes. A polgármester asszony elhatározta, hogy feleleveníti a falu hírességét, a csipkét, mely már majdnem feledésbe merült. A falu fejlesztési stratégiáját erre építette. Kitartásának, no és a falu közösségének, varróasszonyainak köszönhetően levédette a höveji csipkét, és 2014-ben a Hungarikum Bizottság „Kiemelt Nemzeti Érték”-nek nyilvánította. Ez a megtisztelő cím azt is jelenti, hogy csak a Hövejen készült csipkét illeti meg ez a cím, és máshol nem készíthető. A hagyomány tisztelete és a közösség identitásának erősítése érdekében 2011-ben felújították a höveji Csipkemúzeumot. Hövej fejlődése érdekében a traditiovation mintáját követte, mikor a már majdnem elfelejtett népművészeti hagyományokhoz nyúlt vissza. Ehhez szükség volt az egész közösség elkötelezettségére, a csipke készítés tudásának felelevenítésére, és a tudás átadására is. Ennek érdekében a közösség megmozdult, és csipkevarró tanfolyamokat szerveztek, felkérve a még kellő tudással rendelkező varróasszonyokat.

2. kép: Csipkevarró tanfolyam Hövejen és az eredmény

Ma már a hagyománynak megfelelően a falu „apraja-nagyja” újra tanulja a hímzés rejtjelmeit, és termékeiket főleg az idelátogató turisták körében árulják. A polgármester innovátor szerepe abban is megnyilvánul, hogy észrevette azt, hogy az innovációhoz szükség van a tradíciók ismeretére, a tudás bővítésére, valamint a kreativitás növelésére. A höveji traditiovation újabb innovációkat indított el, a höveji csipke sikere fellendítette a turizmust,

majd tovább lépve a falu vezetői elindítottak egy turizmusfejlesztési projektet, a Berek Horgászpark kialakítását.

Ebben a példában is arra kapunk választ, hogy az egyes innovációk képesek egymást erősíteni, és újabb innovációkat gerjeszteni, de ehhez szükség van az innovátor személyére.

5. Innovátor tulajdonságai a hazai példákön keresztül

Azok, akik a rurális innovációt a „vállukon viszik”, a fenti példák is mutatják, hogy sok esetben a polgármesterek, de számtalan példát találunk a civil szervezetek vezetői között is, akik elkötelezettek az innovációk elindításában és/vagy adaptációjában, és természetesen a gazdasági innovációt megvalósítók körében főleg a kisvállalkozások és a vállalkozók játszik a főszerepet. A feladat a három szereplői körben nem ugyanaz, de vannak tulajdonságok, melyek megegyeznek. Álljon most itt egy táblázat, mely összefoglalja a három innovátorcsoport azonos és különböző tulajdonságait, megerősítve néhány, már Roger által ismerttetett jellemzőkkel.

2. táblázat: Az innovátorok fő tulajdonságai

Vállalkozók	Polgármesterek, civil szervezetek vezetői
vállalkozását építi	elsődleges céljuk a helyi közösség építése és fejlesztése
haszonra törekszik	a helyi embereket és közösséget a saját értékeik megtalálására buzdítja, és tudásukat a közösség érdekében hozza előtérbe
körültekintő az üzleti lehetőségek tekintetében	a társadalmi innováció folyamatán keresztül indít el bizonyos gazdasági innovációkat
bátorság jellemzi az üzleti életben	
a gazdasági innovációs tevékenységén túl részt vesz a helyi közösségi életben, sőt sok esetben elvállalja annak egyes vezetői feladatait is.	

Közös tulajdonságok
energikus személyiség
akadályok leküzdésével szemben nagyfokú szívósság
a víziójának megvalósítására való képesség
fáradhatatlan
adaptációs képesség
a közösség kulcsfigurája

Forrás: szerző saját szerkesztése

IV. Összegzés

A vidéki innováció nem terület specifikus, sokkal inkább személyhez és közösséghez kötött. Az újdonságok és újítások bevezetése a vidéki térségeinkben nem ritka, mind a társadalmi, mind a gazdasági innováció elemei, esetei megtalálhatók. A gazdasági innovációk inkább a magán szférához, a vállalkozásokhoz köthetők, de az önkormányzati szféra esetében is találunk gazdasági innovációt, bár az ilyen típusú, önkormányzat által megvalósított gazdasági innovációk legtöbb esetben társadalmi innovációkhoz kapcsolódnak. Nagyobb valószínűséggel a társadalmi innovációt szervezeti, majd később valamely gazdasági innováció követi, míg a szigetszerűen bevezetett gazdasági innovációtól kevésbé várható a másik két innováció gerjesztése.

Annak ellenére, hogy a fizikai, gazdasági közeg sok különbséget mutat az egyes rurális térségek között, a különbségek ellenére mindenütt megtalálhatók az adaptált innovációk, vagy saját ötleten alapuló invenciók megvalósítása. Természetesen ilyenkor maga az innováció is különbözhet a fizikai, a gazdasági tértől függően. Ebben az esetben más az innováció célja, más a megvalósítás.

Az innovációt befogadó fizikai, gazdasági és társadalmi tér bár nagyon eltérő lehet, de bizonyos tulajdonságaik, függetlenül a fejlettség szintjétől azonosak. A következőkben a befogadó tér közös jellemzőit foglaljuk táblázatba.

3. táblázat: Rurális innovációt befogadó tér jellemzői

Fizikai tér	Gazdasági tér	Társadalmi tér
jó alpinfrastruktúra, vagy annak megteremtésére projektek megvalósítása,	adaptív képesség a gazdaságban,	jó konfliktus kezelő képesség,
infokommunikációs eszközökkel való ellátottság,	új technológiák alkalmazási képessége,	nyitott közösség,
szélessávú internet,	munkaerő tanulási hajlandósága,	tanulási hajlandóság és lehetőség a lakosság körében,
helyi erőforrások beépíthetősége a fejlesztésekbe,	magasan képzett vállalati menedzsment,	múltját jól ismerő helyi társadalom,
élhető környezet	fenntarthatóságot szem előtt tartó menedzsment	elkötelezett, nyitott, magasan képzett innovátor
	erős kapcsolati háló	erős civil szervezetek
		jó kapcsolat az önkormányzat, polgármester személye és a civil szervezetek között
		jó hazai és nemzetközi hálózati kapcsolatok

Forrás: szerző saját szerkesztése.

A vidéki térségekben megjelenő innovációk társadalmi folyamatok, mintegy válaszok a fejlesztés kihívásaira. Minden térség, minden település szembe találja magát a szűkebb és tágabb (például európai és hazai) kapcsolatrendszerrel, és saját maga lokális dinamikájával. Ebben a kontextusban kell kezelni, felismerni és gerjeszteni az innovációra való hajlamot, hogy a vidéki gazdaság és a társadalom szereplői az innovációt befogadó tér megteremtésével települési és térségi sikereket érjenek el.

Ellenőrző kérdések:

1. Melyek azok a fogalmak, melyek a vidék kihívásaira válaszok lehetnek. Kérem mutassa be őket.
2. Mutassa be a vidék sikerének pilléreit, és azok elemeit.
3. Mi jellemzi a rurális innovációt?
4. Mutassa be az innovációk különböző dimenzióit, és a közöttük lévő összefüggéseket.
5. Milyen szerepe van a társadalmi innovációnak a vidék megújításában?
6. Milyen fő tulajdonságai vannak az innovációt befogadó térnek?

Ajánlott irodalom

- Cannarella C., Piccioni V. (2011): Traditionations: Creating innovation from the past and antique techniques for rural areas. In: *Technovation*, Vol. 31. P. 689-699.
- G. Fekete É.(2001): Együtt! De hogyan? Innovációk a kistérségi fejlesztésben. *MTA RKK Észak-Magyarországi Osztály*. Miskolc–Pécs.
- Goodwin, M. (1998): The Governance of Rural Areas: Some Emerging Research Issues and Agendas. In: *Journal of Rural Studies*, Vol. 14. No. 1. pp. 5-12.
- Horváth Eszter (2009): Az aprófalvak funkcióváltása, lehetséges megújulási lehetőségei. In.: szerk.: Rechnitzer János. Széchenyi István Egyetem. Győr, Évkönyv, 2009: *Közép- kelet- Európa térfolyamatai – integráció és dezintegráció*. Széchenyi István egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola. Győr, 2009. p. 187-193.
- Knickel K., Tisenkopfs T, Peter S. (2009): Innovation processes in agriculture and rural development. *IN-SIGHT: Strengthening Innovation Processes for Growth and Development*, Sixth Framework Programme, Final Report. IfLS Frankfurt at Goethe University Frankfurt (Main), Germany
- Letenyei László, Dr. (2001): Innovációs láncok falun. Két falusi esettanulmány a gazdasági újítások terjedéséről (Rural innovation chains. Two examples for diffusion of rural innovations) *Szociológiai Szemle* (4). pp. 40-56.
- Rural White Paper* (2000) <http://www.defra.gov.uk/rural/rwpreview/default.htm>
- Szörényiné Kukorelli Irén (2009) Ruralitás, fenntartható vidékfejlesztés és a kultúra és helyi örökség kapcsolata (In: Vidéki életmódváltozások a 20. században Szerk: Cseri Miklós – Sári Zsolt) Szentendre 2009 381-397 p.
- The International Handbook on Social Innovation Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research (Edited by: Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., and Hamdouch, A.) Edward Elgar, Cheltenham, UK, 2013.
- Hasznos linkek a vidéki innováció tanulmányozásához:
- http://www.nesta.org.uk/sites/default/files/rural_innovation.pdf
- <http://www.ruralinnovation.co.uk/>
- <http://www.ruralinnovationinstitute.com/>